

PROŠLOST

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 55
Godina XXVIII
Maj, 2023.
[str. 85-98]

© Monos 2023

Prilozi historijatu katoličke zajednice u Gračanici

Prof. dr. Omer Hamzić

***(U povodu 400. godišnjice prvog spomena
katoličke župe Gračanica i 100. godišnjice
dovršetka izgradnje Filijalne crkve Uznesenja
Blažene Djevice Marije)***

Tradicija katoličanstva na prostorima Gračanice vuče korijene još iz razdoblja srednjovjekovne bosanske države, a prvi spomen katoličke župe u Gračanici, kao organizirane vjerske kongregacije, potiče iz 1623. godine. Do druge polovine XVII. stoljeća, međutim, ta župa se već bila ugasila, najvjerovatnije uslijed konverzije ili odseljavanja stanovništva. Do obnove katoličke zajednice u Gračanici dolazi poslije austrougarske okupacije (1878. godine), kada se u Gračanicu doseljava veći broj porodica, uglavnom činovnika, državnih službenika, poduzetnika, kvalificiranih majstora i sl. Katolici iz ovoga grada pripadali su najprije župi Špionica, a od 1900. godine župi Doboj. Poslije Prvog svjetskog rata Gračanica je pripojena župi Lukavac, da bi 1931. godine bila vraćena župi Doboj, kojoj i danas pripada. Gračanički katolici su se okupljali u vlastitoj vjerskoj općini. Tako organizirani, oni su još 1906. godine pokrenuli aktivnosti na izgradnji vlastite crkve, odnosno kapele, što je realizirano tek poslije Prvog svjetskog rata. Katolička crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gračanici od tada je vrijedan kulturno-historijski spomenik, prepoznatljiv simbol Gračanice kojeg svi stanovnici ovoga grada doživljavaju kao dio vlastite baštine.

Ključne riječi: Gračanica, katolička crkva, Adam Džebić, Petar Ajvazović, katolička župa Doboj

Katolička zajednica u Gračanici je danas prilično malobrojna, ali je u posljednjih četrnaest decenija bila brojčano veća i dala je osjetan doprinos u privrednom, urbanom, društvenom i kulturnom razvoju ovoga grada, ostavivši u njemu svoj trajni pečat. Žitelji katoličke vjere neodvojivi su dio kolektivnog iden-

titeta kojeg nazivamo *Gračanlijama* – tako je bilo od starine, a tako je i danas.

Ove, 2023. godine, navršavaju se dvije značajne godišnjice za katoličku zajednicu u Gračanici, a time i za ovaj grad. Navršava se ravnih 400 godina od prvog spomena katoličke župe u Gračanici, te 100 godina od dovršetka izgradnje gračaničke katoličke crkve – Filijalne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, koja krase gračanički gradski krajolik. Danas je to jedan od ambijentalno dopadljivih objekata, ali i vrijednih kulturno-historijskih spomenika u ovome gradu – takvim ga doživljavaju već generacije Gračanlija, bez obzira na vjersku pripadnost ili opredjeljenost.

Obje ove okrugle godišnjice prilika su da se zapiše nekoliko redaka o gračaničkim katolicima i njihovom vjerskom životu. Služeći se raspoloživim izvorima i literaturom, činimo to u ovome radu. Donosimo osnovne podatke o historijatu katoličke zajednice u Gračanici, posebno u prvoj polovini XX. vijeka, kao vremenu njenog procvata.

Inače, o ovoj vjerskoj zajednici u Gračanici, njihovoj tradiciji i vjerskom životu do sada je malo napisano i još manje objavljeno ili sistematizovano. Nešto podataka nalazi se u okviru širih studija i radova – kako onih posvećenih crkvenoj i vjerskoj povijesti katoličanstva u Bosni i Hercegovini, tako i u monografijama, člancima i prilogima koji se bave prošlošću Gračanice i njene okoline. Svi ti podaci su manje-više fragmentarni i oskudni. Izuzetak je jedino obimna monografija župe Doboja, autora Josipa Senjaka – iscrpan historijat, ali i detaljna hronika ove župe, kojoj su i katolici u Gračanici najduže pripadali.¹ Ova knjiga je, inače, pravi mali rudnik veoma korisnih podataka i sa obiljem

izvornih dokumenata, pa nam je uveliko poslužila za razumijevanje historijske gineze jedne male katoličke zajednice i konačno za izradu ovoga članka.

Tradicija katoličanstva u gračaničkom kraju vuče korijene još iz srednjega vijeka, tačnije – vremena srednjovjekovne bosanske države kada je ovo područje pripadalo oblasti Usore. Iako je od starina na tom prostoru postojao snažan uticaj Crkve bosanske, samostalne crkvene organizacije i vjerske sljedbe koju su i katolici i pravoslavci smatrali heretičkom – drži se da je katoličanstvo do kraja bosanskog srednjovjekovlja ipak odnijelo prevagu. Još u XIV. vijeku franjevački red je u oblasti Usora imao nekoliko samostana, od kojih su Gračanici bili najbliži oni u Skakavi, Modriči, Solima i Koraju. Ti samostani su bili središta franjevačkog vjerskog i misionarskog rada. Blizina ugarske granice svakako je uticala na vjerske prilike u ovom kraju preko kojeg su ugarski vladari više puta poduzimali križarske vojne pohode na Bosnu pod izlikom uništenja hereze i heretika. Konačno, posljednja dva bosanska kralja su zaveli represivne mjere i progone pripadnika i sljedbenika Crkve bosanske, pri čemu treba imati u vidu da je veći dio Usore pripadao vladarskom domenu, na kojem je uticaj kraljevske vlasti bio najjači.² Gospodar utvrđenog grada Sokola, a svakako i većeg dijela gračaničkog kraja – knez Radivoj, sin kralja Ostoje, također se spominje kao vjeran sljedbenik katoličanstva. Čak je sagradio i jednu crkvu u Tešnju, kojim je također gospodario.³ Zbog svega toga, može se pretpostaviti da je uticaj katoličanstva na prostorima Gračanice tokom srednjeg vijeka bio preovlađujući.

1 Josip Senjak, *110 godina Župe Doboja, 1896. – 2006., Littera scripta manet! (napisano slovo ostaje)*, Doboja 2009.

2 Opširnije: Adem Handžić, *Tuzla i njena okolina u XVI vijeku*, Sarajevo, Svjetlost, 1975., str. 81-93 i tamo navedena literatura.

3 Opširnije: Emir O. Filipović, *O najstarijem poznatom spomenu grada Tešnja 1461. godine*, Radovi Filozofskog fakulteta (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija), Knj. 5, Sarajevo, 2018., str. 325-333.

Možda su na ovome prostoru postojale i neke katoličke bogomolje, ali za to nemamo potvrdu u historijskim izvorima. Rijetki zapisi s kraja XIX. stoljeća spominju stare ruševine u dolini Spreče, koje je maglovita narodna predaja nazivala crkvinama.⁴ Moguće je da su neki od tih lokaliteta zaista krili ostatke srednjovjekovnih crkvenih građevina, ali ni jedan od njih nije arheološki ispitan. Nažalost, većina ih je do danas potpuno razgrađena, nekima se ne zna ni za trag. Sama narodna predaja je, opet, često nesigurna. Primjer je, recimo, Stara džamija u selu Sokolu, za koju je zabilježeno predanje da je u predosmansko doba bila crkva. Arheološka iskopavanja obavljena prije nekih četrdesetak godina nisu naišla ni na najmanju potvrdu da je ta građevina ikada bila crkva. Zaključak je bio da se radi o zgradi srednjovjekovnog velikaškog dvora, koji je kasnije, poslije osmanskog osvojenja, posada grada Sokola za svoje potrebe preuredila u džamiju.⁵

Ipak, za jedan lokalitet se sa nešto većom sigurnošću može pretpostaviti da je krio ostatke srednjovjekovne crkve. Riječ je o brežuljku Crkvina u Stjepan Polju. Na lokalitetu su se krajem XIX. vijeka zapažale ruševine građevine, čak navodno i ostaci ukrasnih ploča sa sakralnim motivima. Do danas su ostaci tog građevinskog materijala, uslijed obrade zemlje, skoro potpuno iščezli. Narodno predanje kazuje da je tu stajala crkva koju je sagradio kralj

Filijalna katolička crkva u Gračanici, 1932., (Josip Senjak, 110 godina Župe Doboj, 1896. – 2006., Doboj 2009., 132)

Stjepan Tomašević, po kome je i ovo selo dobilo ime. Krajem XIX. vijeka također je zabilježeno da se na padinama spomenutog brežuljka nalaze stećci. Tu je pronađen i jedan srednjovjekovni novčić (ugarskog kralja Matije Korvina), koji je danas, nažalost, zagubljen. Sve su to indicije koje ukazuju da se

⁴ Opširnije: Edin Šaković, *Povijesni pregled arheoloških istraživanja u okolini Gračanice*, Gračanički glasnik, god. XII, br. 23, str. 64-65.

⁵ Opširnije: *Rezultati arheoloških istraživanja na lokalitetu "Stara džamija" u Sokolu–SO Gračanica (Muzej istočne Bosne Tuzla–izvještaj)*, Gračanički glasnik, god VI, br. 11, str. 21 – 27; Edin Šaković, *Oblik i arhitektura staroga grada Sokola*, Gračanički glasnik, god VI, br. 11, str. 69–75; Edin Šaković, *Stara džamija u Sokolu*, Gračanički glasnik, god VI, br. 11, str. 75–79; Omer Hamzić, *Jedan pogled na historiografsku literaturu o srednjovjekovnom gradu i staroj džamiji u Sokolu kod Gračanice*, Gračanički glasnik, god XII, br. 23, str. 80–87; Omer Hamzić, *Osvrt na dosadašnja istraživanja o gradu Sokolu i njegovom podgrađu u vrijeme srebreničke banovine*, Biljeg Srebrenika, br. 5 i 6, Srebrenik 2008.

u Stjepan Polju zaista mogla nalaziti neka kršćanska bogomolja.

Poslije pada srednjovjekovne Bosanske države pod osmansku vlast (1463.), veći dio sjeveroistočne Bosne dospio je u sastav novoosnovane Srebreničke banovine, koja je kao ugarska vojna krajina isturena prema osmanjskim posjedima u Bosni, opstala blizu pola stoljeća. U istoj funkcije bile su još i Jajačka i Šabačka banovina. Osmanlije su Srebreničku banovinu zauzeli 1520. godine i na tim prostorima uspostavili svoju upravu. Nakon toga, u okviru poznate osmanske strategije, intenzivirana je kolonizacija Vlaha, stočarskog stanovništva iz južnih dinarskih krajeva, koje je bilo pravoslavne vjere. Paralelno s tim odvijao se i ubrzan proces prihvatanja islama, što se može pratiti putem sačuvanih osmanskih popisnih deftera (1528., 1533., 1548., 1604.).⁶ Prije 1548. godine Gračanica izrasta u gradsko naselje (kasabu), s većinski muslimanskim stanovništvom. Na islam su, inače, podjednako prelazili i pravoslavni Vlasi, i stareničko katoličko stanovništvo. Do početka XVII. stoljeća, muslimani postaju većina u gračaničkom kraju. No, pored muslimana, i dalje je bio značajan udio nemuslimanskoga stanovništva – kako pravoslavne, tako i katoličke vjere.⁷ U osmanskim popisnim defterima, istina, ne pravi se ova razlika, jer Osmanlije kao posebnu poresku kategoriju popisuju nemuslimane uopće, ali upravo iz XVII. vijeka potiču i prvi podaci

o katoličkoj župi (parohiji) u Gračanici, kao organiziranoj vjerskoj zajednici.

Prvi spomen župe Gračanica vezan je za izvještaj provincijala Bosne Srebrene fra Marijana Pavlovića iz 1623. godine. U njemu se navodi da franjevački samostan u Donjim Solima (tj. Donjoj Tuzli) opslužuje župe Soli, Pojalje i Gračanicu (*Gradčanizza*). Franjevci su, kako se u izvoru navodi, držali mise po kućama i otvorenim prostorima. Župa Gračanica spominje se i u izvještaju biskupskog administratora Bosne fra Jerolima Lučića iz 1638. (kao *Dradčianizza*), te u izvještaju bosanskog biskupa fra Marijana Maravića iz 1655. godine, u kome se ističe da donjosolski samostan, pored župe Soli, opslužuje i Gračanicu (*Gracianizza*), te da u obje župe ima ukupno 160 katoličkih kuća sa 700 duša. Dvadeset godina kasnije, međutim, u izvještaju biskupa fra Nikole Ogramića (1675.) – nema spomena gračaničke župe. Ona se, očigledno, već bila ugasila.⁸

O uzrocima gašenja katoličke župe u Gračanici možemo samo nagađati. Dio njenih pripadnika vjerovatno je vremenom prešao na islam ili pravoslavlje. Drugi su se, izgleda, raselili – ponajprije zbog ekonomskih razloga. Još krajem XIX. stoljeća u selu Janjevu na Kosovu bilo je katolika porijeklom iz Gračаницe u sjeveroistočnoj Bosni – čiji su preci, kao rudari, došli u taj kraj. To bi moglo biti povezano sa gašenjem rudnika željeza u Gračanici, uslijed čega se rudarske porodice odseljavaju u druge rudarske krajeve, poput Janjeva.⁹

6 Opširnije: Adem Handžić, *Džemat mustahfiza tvrđave Sokol u turskom popisu iz 1533. godine*, Gračanički glasnik, god VI, br. 11, str. 79–83; Adem Handžić, *Tvrđava i naselje Sokol u prvim turskim defterima (iz 1528. i 1548. godine)*, Gračanički glasnik, god VI, br. 11, str. 83–86; Aladin Husić, *Gračanica i Soko u opširnom popisu Zvorničkog sandžaka iz 1604. godine*, Gračanički glasnik, god. X, br. 20, str. 78 – 112

7 Adem Handžić, *Tuzla i njena okolina u 16. vijeku*. „Svjetlost“, Sarajevo, 1975., 137

8 Šire o izvorima i spomenu župe Gračanica: Krunoslav Draganović, *Katalog katoličkih župa XVII veka u Bosni i Hercegovini*, Croatia Sacra: Arkiv za crkvenu poviest Hrvata, god. 13–14, br. 22–23, Zagreb 1944., str. 89–12 + tbl. 1–6 (podaci o Gračanici: tbl. 2); Ambrozije Benković, *Tuzlansko područje negda i sada: s posebnim obzirom na vjerske prilike*. (*Opus posthumum*), Županja, izd. J. Benković, 1971., str. 134, 136 i 161–162; Dominik Mandić, *Bosna i Hercegovina: povjesno-kritička istraživanja*, svezak III – *Etnička povijest Bosne i Hercegovine*, ZIRAL, Toronto – München – Roma – Chicago, 1982., str. 563.

9 Navedeno prema podacima iz neobjavljenih rukopisa, izvorne građe i drugog materijala iz ostavštine

Ukoliko je u drugoj polovini XVII. vijeka i ostalo katolika u Gračanici i okolnim naseljima, vjerovatno ih je najveći broj napustio ove krajeve tokom Bečkog rata (1683.–1690.). Tada se na hiljade katolika iselilo u susjednu Slavoniju, nakon što su je zauzeli Habsburgovci (protjeravši iz tih krajeva muslimansko stanovništvo, koje se dobrim dijelom naselilo u sjeveroistočnoj Bosni).¹⁰ Ipak, i u XVIII. vijeku bilo je nešto katolika u selima u široj okolini Gračanice – u Seoni, te u Babunovićima (oba sela su oko 12 km udaljena od Gračanice u pravcu istoka), koji su se iselili na kraju XVIII. vijeka, uslijed epidemija kuge.¹¹

Austrougarsku okupaciju, 1878. godine, dočekala je dosta brojna katolička zajednica u Špionici (selu oko 13-14 km udaljenom od Gračanice, sjeveroistočno), kao i u susjednim Hrgovcima, Bijeloj, Skakvi, Dubravama i drugim selima dalje prema Savi (koja su do sredine XIX. vijeka pripadala kadiluku Gračanica). Katolika je, također, bilo i oko susjedne Tuzle, zatim na području Sivše i u dolini Usore, na lijevoj obali Bosne, te u nekoliko sela u podgorju Trebave, jugozapadno od Modriče.

Nakon austrougarske okupacije u stabilizacije prilika, došlo je do naglog povećanja broja pripadnika katoličke vjere širom Bosne i Hercegovine. Doseljavali su se kao

činovnici i državni službenici, te pripadnici vojske, oružništva (žandarmerije), ali i kao privatni poduzetnici, kvalificirani majstori, trgovci i sl. Dolazili su iz skoro svih zemalja Austro-Ugarske Monarhije, a pripadali su različitim etničkim skupinama: Austrijancima, Nijemcima, Mađarima, Talijanima, zatim Česima, Slovacima, Poljacima i Galicijancima – te, naravno, Hrvatima, koji su se zbog nepostojanja jezičke barijere najlakše adaptirali u lokalnoj sredini.

U prvom austrougarskom popisu stanovništva Bosne i Hercegovine, iz 1879. godine, u Gračanici nije popisani niti jedan stanovnik katoličke vjere,¹² iako se zna da ih je bilo. Već su bili pristigli kao činovnici tek zavedene kotarske uprave, a tu su bili i pripadnici lokalnog vojnog garnizona, koji je u Gračanici ostao nekoliko godina poslije okupacije. Prema drugom popisu, iz 1885. godine, u Gračanici je već bilo 55 katolika.¹³ U narednih 10 godina, izgleda, dolazi do njihovog ubrzanog doseljavanja u Gračanicu. To potvrđuje podatak da ih je po popisu iz 1895. godine bilo 416 – što je tada činilo oko 10% stanovništva Gračanice.¹⁴ Ovo naglo povećanje, ipak, treba uzeti s izvjesnom rezervom, jer u popisu iz 1910. godine vidimo da se broj katolika u Gračanici smanjio na svega 158 osoba.¹⁵ Poslije Prvog svjetskog rata, po popisu iz 1921. godine, u Gračanici je bilo 189 stanovnika katoličke vjere.¹⁶

Branka Vajića, rukovodioca Zavičajne zbirke Gračanica, koji je krajem 1970-tih i početkom 1980-tih godina istraživao ovu problematiku. Materijal se danas čuva u dokumentaciji Gradskog muzeja u Gračanici.

10 Salih Kulenović, *Gračanica i okolina: antropogeografske i etnološke odlike*, Tuzla – Gračanica, Muzej istočne Bosne – Grin, 1994., str. 153-154.

11 Marko Matolić, *Katoličko stanovništvo sela Babunovići i Seona u drugoj polovici XVIII. stoljeća*, Gračanički glasnik, god. XXVII, br. 54, 2022., str. 43-54.

12 Štatistika miesta i pučanstva Bosne i Hercegovine 1879. godine. Službeni izdaci i glavni pregled političkog razdijeljenja BiH, Sarajevo, 1879 (Narodna i univerzitetska biblioteka Sarajevo, inv. br. 20772. III, 549/c;

13 *Statistika mjesta i žiteljstva BiH*, Zemaljska štamparija, Sarajevo 1886. godine

14 *Glavni rezultati popisa žiteljstva u BiH od 22. aprila 1895.*, Zemaljska štamparija, Sarajevo, 1896.

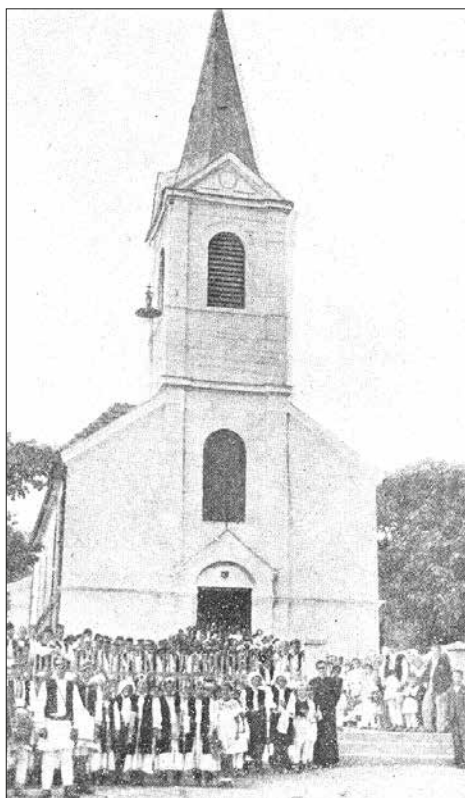
15 *Die Ergebnisse der Volkszahlung in Bosnien und der Hercegovina vom 10. oktober 1910*. Sarajevo, Landesdruckerel, 1912., str. 78-80

16 Prema popisu stanovništva iz 1921. godine na području gračaničkog kotara je od 31.905 stanovnika samo 295 bilo pripadnika rimo-katoličke vjere, odnosno Hrvata. Najviše ih je živjelo u gradu Gračanica (189),

U pogledu vjerske organizacije na samome početku austrougarske uprave, Gračanica je gravitirala Tuzli – gradu koji je bio i upravno-administrativno središte Okruga, ali i jedan od snažnijih centara katoličke vjerske organizacije. Kako je zabilježeno, tuzlanskom župniku obraćali su se i gračanički katolici – otpravnik pošte Grum (1886.), zatim kotarski sudac Martin Niedzelski, te kovač Josip Pecival i drugi.¹⁷ Nešto kasnije, za vjerski život katolika u Gračanici postaje nadležna župa u Špionici, kao jedinom katoličkom mjestu koje je, tada, pripadalo kotaru Gračanica.

Potvrdu za to nalazimo u dva službena dopisa iz tog perioda. Prvi je od 8. 6. 1899. godine, u kojem župnik iz Doboja Ivan Papić obavještava Ordinarijat Vrhbosanske nadbiskupije u Sarajevu (dalje: Ordinarijat) da su školske vlasti (Vlada) od njega tražile da odgovori hoće li „preuzeti katehizaciju na četvorogodišnjoj školi u Gračanici“ (vjersku obuku djece iz katoličkih porodica), koja je otvorena 1886. godine. U prvi razred školske 1886/87 školske godine, u tu školu upisan je 31 đak, od kojih je 9 bilo iz katoličkih porodica. Prvi učitelj je bio Anton Bolfek, sudeći po imenu, vjerovatno katoličke vjere.¹⁸

Spomenuti dopis Ordinarijat je prvo prosljedio fra Florijanu Matijeвиću, župniku u Špionici, a potom ponovo Papiću s obrazloženjem da Gračanica pripada župi Špionica, pa je uputnije da u školi u Gračanici katehizira župnik iz Špionice. Drugi je dopis Ordinarijata iz 1900. godine, kojim se dobojskom župniku dozvoljava vjenčanje jednog katoličkog para u Gračanici, uz obavezu da to vjenčanje prijavi i upiše kod „njihovog župnika“

Crkvena svečanost, 1932. (Josip Senjak, 110 godina Župe Dobj, 1896. – 2006., Dobj 2009., 175)

u Špionici. No, bez obzira što su gračanički katolici formalno pripadali Župi Špionica, katehizaciju u osnovnoj školi u Gračanici ipak je preuzeo župnik iz Doboja. To potvrđuje obavijest Kotarskog ureda iz Gračanice od 16. 3. 1900. godine, u kojoj obavještava župnika Papića o honoraru za katehizaciju u Gračanici i dostavlja mu besplatnu željezničku kartu Dobj – Gračanica.¹⁹

34 u Doborovcima, 29 Karanovcu, 15 u selu Kakmuž i od 1 do 5 u drugim selima (*Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921. god.*, Sarajevo 1932. str. 226); U gradu Gračanici 1931. popisano je 125 rimo-katolika, što znači da ih je za 64 bilo manje nego po popisu iz 1921. godine. (*Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931. godine, Knjiga II – Prisutno stanovništvo po veroispovesti*, Beograd 1938.)

17 A. Benković, *Tuzlansko područje negda i sada*, str. 250.

18 Osman Delić, *Sto godina narodne osnovne škole u Gračanici*, Gračanica 1986., 23, 24

19 Josip Senjak, *nav. djelo*, 40

Crkvena organizacija je, dakle, u principu slijedila administrativno-teritorijalno ustrojstvo zemlje. Doboj je pripadao kotaru Tešanj, a Špionica kotaru Gračanica. Ali, Gračanicom je, uglavnom, „administrirao“ župnik iz Doboja s obzirom da je komunikacijski (željezničkom prugom) bila mnogo bolje povezana sa Dobojem, nego sa Špionicom.²⁰ Dakle, poslije osnivanja katoličke župe u susjednom Doboju (osnovana 1896. godine) – brigu nad vjerskim životom katolika u Gračanici postepeno su preuzimali dobojski župnici.²¹ Kao sresko mjesto sa „100 katoličkih osoba, većinom državnih službenika“, u sastav Župe sv. Kristine u Doboju, Gračanica i zvanično „spada“ od 1900. godine.²² Među dobojskim župnicima najzaslužniji je za razvoj dobojske župe, pa i za vjerski život katolika u Gračanici, bio vlč. g. Petar Ajvazović, koji je ostao u aktivnoj službi u Doboju više od tri decenije i ima velike zasluge za razvoj Župe.²³

O vjerskom životu tadašnjih gračaničkih katolika u hronici Župe piše: „Živu dakle u dijaspori, jer su ostali stanovnici muslimani i pravoslavni. Težak je ovdje bio život kat. roditelja, a još teži njihove djece, jer je cr-

kva udaljena 25 km. Kad bi došao svećenik ovamo, držao bi sv. misu po tijesnim privatnim stanovima bosanskih kuća. Jednodušna želja svih bila je: podići crkvicu, gdje bi se sastajali nedjeljom i svecem na privatnu pobožnost, kad nemaju te sreće da ne mogu pribiti kod sv. mise.“²⁴

O svojim vjernicima u Gračanici u Župnoj kronici, vlč. Ajvazović je zapisao i ovo: „Bili su to onda dobri katolici, osobito njihova djeca, odani svom dušom svome svećeniku. Koliko su puta u zimsko doba dočekali me u 5 sati izjutra na stanici. Nijedno nije falilo. Kad slučajno ne bi došao, uzdahnuli bi: „Nema ga“ i žalosno otišli kući (tako mi je kazivao g. Josip Angelus, obični moj saputnik). Molili bi me njihovi roditelji i djeca da im isposlujem zemljište od opštine, oni će sagraditi sebi kapelicu.“

Ali, gračanički katolici su se već početkom XX. stoljeća i samostalno organizirali u vjersku opčinu koja je imala svog predsjednika, blagajnika i uvedenu članarinu. U prvom redu željeli su da izgrade vlastitu crkvicu ili kapelu. Tako organizirani, već 1906. godine pokrenuli su aktivnosti za kupovinu zemlji-

20 Isto

21 Sa izgradnjom pruge Brod – Sarajevo, Vrhbosanski nadbiskup dr. Josip Štadler (Stadler), duž te pruge ubrzano osniva katoličke župe i podiže crkve „da budu vrelom duhovnog života i preporoda domaćeg i stranog elementa koji se sa svih strana slijegao u našu užu domovinu Bosnu“. Tako je uslijedilo forsirano osnivanje katoličkih župa i podizanje crkava u Bosanskom Brodu, Derventi, Doboju, Zavidovićima, Žepču itd. Izgradnjom šećerane u Usori, u Doboj su se doselili mnogi radnici, majstori i činovnici katoličke vjere sa svojim porodicama. Kako je katolički svećenik bio dosta udaljen od Doboja (sjedište župe bilo je u selu Sivša), duhovne potrebe sve većeg broja doseljenih katolika, nisu mogle objektivno biti zadovoljene. Zato se uprava Šećerane u više navrata obraćala Josipu Štadleru sa molbom da osnuje župu u Doboju. Nadbiskup Štadler je, napokon, 1. septembra 1896. godine, donio odluku da osnuje Župu Sv. Kristine D.M. u Doboju, koja je dotle „spadala pod franjevačku župu Sivša, dva sata daleko uz Usoru.“ Osim Doboja i Usore, novoformiranoj župi pripalo je još nekoliko obližnjih naselja. Za prvog župnika dobojske župe nadbiskup Štadler imenovao je vlč. G. Nikolu Đebića. Nakon njegovog premještanja u Sarajevo, župu je preuzeo Ivan Papić iz Bugojna, kojeg će naslijediti vlč. g. Eugen Tvrtković. Kako je na njegov rad bilo više pritužbi, u Sarajevu je odlučeno da 30. 1. 1903. dobojsku župu preuzme Petar Ajvazović (Josip Senjak, *nav. djelo*, 21, 22)

22 Josip Senjak, *nav. djelo*, 175

23 Kratak historijat župe Doboj Ajvazović šalje Ordinarijatu u okviru svog opširnijeg izvještaja, 1. 5. 1921. godine: „Župa je osnovna 1. 9. 1896. godine, otcijepila se od matice župe u Sivši. Stari ljudi vele da je bila matica svih okolišnih župa u Prasadama, selu ove župe kraj kuće Hrkača. To da je bila najstarija župa iza Komušine. Prije turske invazije bila je kat. crkva na prekrasnom mjestu, delti na ušću rijeke Usore u Bosnu, koje se i danas zove „Crkvina“, koja je danas, hvala bogu u katol. rukama. Susjedne su župe: Žabljak, Sivša, Foča i Lukavac.“ Crkva je sagrađena 1910. godine, osim neznatne pomoći sa strane, uglavnom o trošku župe. (Josip Senjak, *nav. djelo*, 126)

24 Josip Senjak, *nav. djelo*, 175

šta za crkvu, a u međuvremenu su osnovali i katoličko groblje, na sjevernoj periferiji Gračanice, ispod brda Vjetrenica.

Akcija za kupovinu zemljišta za crkvicu u Gračanici službeno je pokrenuta preko katoličke župe Doboj, 1. 5. 1906. godine. U tom postupku, prvo je Ordinarijat poslao upit Ajvazoviću je li Župa spremna kupiti zemlju u Gračanici. Nakon što je Ajvazović potvrdno odgovorio, uslijedila je prepiska sa Privilegovanom bankom za Bosnu i Hercegovinu, koja je upravo u to vrijeme prodavala neke nekretnine u Gračanici (kuća i zemljište). Kako se desilo da je banka jednostrano, nakon sklopljene pogodbe i primljenog avansa, povećala cijenu tih nekretnina, uslijedila je oštra reakcija Ajvazovića u kojoj je okrivljavao i neke Srbe, bančine činovnike što nisu ispoštovali dogovore („Imamo neprijatelje i gdje ne mislimo“). Izgleda da je tu došlo do nekog nesporazuma ili prevare. Bilo kako bilo, banka je te nekretnine, iako je primila avans, prodala drugom kupcu, o čemu je tek kasnije obavijestila nadbiskupa.²⁵

Molitve i druge vjerske manifestacije morale su se i dalje održavati po privatnim kućama. Tako se, naprimjer, Kotarski ured iz Gračanice, 5. 2. 1908. godine, obraća dobojskom župniku s molbom da se održi misa za katolike u kući „ovdašnjeg gruntovničara“, čije se ime ne navodi.²⁶

Prvi neuspio pokušaj kupovine placu za crkvu nije pokolebao katoličke vjernike u Gračanici u namjeri da sebi izgrade bogomolju. Naprotiv, nastavili su započete aktivnosti oko obezbjeđenja placu i prikupljanja sred-

stava koje se nisu prekidale ni tokom Prvog svjetskog rata. Kroz te aktivnosti „osigurana“ je i dodjela placu na jednoj javnoj parceli u gradu, a vjernici su nastavili prikupljati dobrovoljne priloge za izgradnju crkve. U tu svrhu priredili su više donatorskih zabava i sličnih manifestacija u gradu. Sa tom praksom nastavilo se i poslije rata, čak i za vrijeme „prevrata“. Spominje se da je jedna od tih zabava organizovana 31. 1. 1919. godine.²⁷

Sve te aktivnosti organizovane su i vođene u okviru katoličke općine na čijem je čelu bio Adolf Dvoržak, ugledni zanatlija u čaršiji²⁸, dok je konkretnim poslovima oko izgradnje, neposredno rukovodio Adam Džebić, kao predsjednik Građevinskog odbora, inače majstor (kolar), poduzetnik i posjednik, za kojeg je vlč. Ajvazović napisao da je „mnogo i najviše u tu svrhu žrtvovao.“

I Kulturno-prosvjetno društvo „Napredak“, koje je obnovilo svoj rad početkom 1922. godine, odigralo je, takođe, važnu ulogu u izgradnji crkvice i uopće u društvenom i političkom životu malobrojne katoličke zajednice u Gračanici. Važno je napomenuti da je povjerenstvo „Napretka“ u Gračanici postojalo 1907., 1908. i 1912. godine i da je ostvarivalo dobru saradnju sa ostalim lokalnim društvima. Čak ima indicija da je upravo od nekih uglednih Muslimana koji su bili članovi gračaničkog „Napretka“ i potekla inicijativa ili data podrška za izgradnju ili ubrzanje izgradnje katoličke crkve baš u centru grada.²⁹

Nije slučajno što se i prije obnavljanja „Napretka“ u Gračanici, već u julu 1921. Adam Džebić u svojstvu predsjednika Od-

25 Josip Senjak, *nav. djelo*, 59, 60

26 Josip Senjak, *nav. djelo*, 64

27 Josip Senjak, *nav. djelo*, 102

28 ABH ZVS prez., 13668/20; Dvoržak je, inače, bio ugledan zanatlija u Gračanici. Držao je radnju za proizvodnju soda vode (Omer Hamzić, *Gračanica i okolina u periodu između dva svjetska rata*, „Avicena“ Sarajevo, „Monos“ Gračanica, 2015., 216)

29 Opširnije u: Mina Kujović, *O djelovanju Hrvatskog prosvjetnog i kulturnog društva „Napredak“ u Gračanici od 1922. do 1940. godine*, (Povodom 20. godišnjice obnavljanja „Napretka“ – prilog proučavanju hrvatske zajednice u Gračanici), Gračanički glasnik, br. XXX/15, 58-66

bora za izgradnju katoličke crkve, obratio za pomoć Središnjoj upravi u Sarajevu, sa sljedećim obrazloženjem: „Grad Gračanica kao i njegova okolica nema do sada nikakve rimo-katoličke crkve, a iako je broj rimo-katoličkih žitelja ovog mjesta malen to ipak postoji potreba da bude ovdje makar i jedna malena kapelica, jer žitelji ove vjeroispovijesti isto osjećaju potrebu da udovolje svojoj dužnosti prema bogu povodom većih svetaca na božijoj službi i posvećenom mjestu.“³⁰ Ne znamo na kakav je odziv ovaj dopis naišao u središnjici „Napretka“, ali se zna da je za izgradnju crkve tadašnji vrhbosanski nadbiskup dr. Ivan Šarić, uplatio finansijsku pomoć u iznosu od 5.000 kruna, dok je ugledni svećenik, vlč. Juraj Veseličić, rodом iz susjedne Špionice, finansirao pokrivanje crkve.

Pored Dvoržaka i Džebića, vlč. Ajvazović spominje da su gradnju crkve još prije „prevrata“, za vrijeme „one“ vlasti pomogli: Isidor Ličanin, kotarski predstojnik, Karlo Tajer gruntovničar, sudac Miller i Lučarević, poreznik. Zahvaljujući njima (baš tim ljudima iz vlasti), kako piše Ajvazović, „dobili smo zemljište i prepisali. Sastavili sabirne arke, blokove, priredivali zabave za gradnju kapele, koje su uvijek sjajno materijalno i moralno isplate.“³¹

Pošto su izvršene sve potrebne pripreme i osigurana sredstva kako sa strane tako i iz dobrovoljnih priloga samih vjernika, već u julu 1921. godine posvećen je kamen temeljac i tako ozvaničen početak radova na izgradnji crkve. Uz manje ili veće poteškoće, gradnja je trajala nepune dvije godine. Ra-

dovi su uspješno okončani 10. juna 1923. godine, kada je obavljen blagoslov i otvaranje crkve, koja je posvećena Uznesenju Blažene Djevice Marije.

Katolička crkva, kapela, ili „crkvica“, građena je u neoromaničkom stilu, s manjim tornjem iznad ulaza. Unutarnji prostor je dimenzija 11,5 x 5 m. Prema tadašnjim opisima, „ima prostranu sakristiju, ugodan harmonium, zvono od 235 kg, koje vjernike redovito po tri puta dnevno poziva na pozdrav patronu: Vl. Gospi, što na inovjerce jako dobro djeluje...“. Uređen je i prilaz crkvi od glavne ceste, s kamenom podzidom, stepeništem i drvenom ogradom.³² Crkvica, odnosno kapela je „na iznutra“ jednostavno, ali ukusno molovana, bila je čista i uredna...(…) Kratko: ova filijala ima sve najpotrebnije – pa i svoje dobro uređeno i ograđeno groblje.“³³

Pored aktivnosti oko gradnje crkve, vlč. Ajvazović je predavao vjeronauku katoličkoj djeci u osnovnoj školi u Gračanici.³⁴ Budući da je bio preopterećen redovnim poslom i nastavom u školama na području Doboja,³⁵ on je, po završetku izgradnje crkvice u Gračanici, zamolio Ordinarijat za odobrenje da preda administraciju Gračanice župniku u Lukavcu. Zahtjevu je, očigledno, udovoljeno, što zaključujemo iz dopisa lukavačkog župnika od 5. 3. 1923. godine, u kojem nalazimo nešto više detalja i o gradnji crkve u Gračanici, koje ovdje donosimo: „Katolici u Gračanici sagradili su prošle godine crkvicu, iznutra 11,3 m dugu i 5 m široku. Novac skupljaju između sebe svakog mjeseca i otplaćuju dug, što ga još ima. Sada su počeli još napose

30 ABH, HPKD br 355/1921.

31 Josip Senjak, *nav. djelo*, 132, 133

32 *Isto*

33 Zvono u toj crkvi blagoslovljeno je 6. 9. 1925. godine. (Josip Senjak, *nav. djelo*, 145)

34 U 1913. godini, Petar Ajvazović je katehizirao u dvije osnovne škole u Doboju, u osnovnoj školi u Ularicama i Gračanici, a kako se te jeseni otvarala i škola na Usori, on se 26. 4. 1913. godine obraća Sarajevu da katehizaciju škole u Ularicama od 1. septembra preuzme župnik iz Sivše, jer je on preopterećen radom u četiri pomenute škole i redovnim poslom. (Josip Senjak, *nav. djelo*, 79)

35 U svojim zabilješkama Ajvazović je na jednom mjestu napisao da je Gračanicu predao na upravljanje župniku u Lukavcu zbog bolesti.

skupljati za oltar i rado bi da im bude gotov do Uskrsa. (...) Zato mole dobri Gračaničani da im izvolite poslati na ovaj župni ured jedan prenosni oltar, ako je ikako moguće *gratis*. Pošto će majstor ovih dana početi sa donjim dijelom oltara, trebao bi što prije *altare portatile*, da može pravu duljinu, širinu i dubinu na oltarnoj ploči napraviti. Ujedno mole Gračaničani da im Prečasni naslov izvoli makar nešto najnuždnijeg crkvenog ruha i rublja i inih crkvenih potrepština podijeliti, jer nemaju ništa, niti su u stanju za sada ih nabaviti. Potpisani moli također za ovlast *benedicandi Ecclesiam* kad bude oltar dogotovljen. Na koncu slobodan sam Gračaničane samo pohvaliti radi njihove revnosti za crkvicu i katolički život. Ne žalim što sam se administracije primio.”³⁶

Nakon izgradnje katoličke crkvice, vjerski život katolika u Gračanici odvijao se u normalnijim i boljim uslovima. To je vjerovatno zapaženo i u višim crkvenim krugovima. Prilikom posjete Doboju, 6. 8. 1928. godine, izgleda da je nadbiskup vrhbosanski posjetio i Gračanicu. S tim u vezi objavio se i „Odbor Rimokatoličke crkve u Gračanici“ (vjerovatno odbor za doček), koji spominje i katoličku župu u Špionici kao odvojenu župu – očito je da je Gračanica još uvijek administrirana iz Lukavca.³⁷

Međutim, 2. 3. 1931. godine Župnik iz Lukavca moli Ordinarijat da se Gračanica ponovo „vrati“ Doboju. Svoj zahtjev obrazlažio je činjenicom da je župnik u Doboju dobio duhovnog pomoćnika, čime mu je uveliko olakšana „duhovna pastva u župi“, pa bi mogao preuzeti Gračanicu. Osim toga, navodi

da je Gračanica bliža Doboju nego Lukavcu za punih 12 km, da je administracija Gračaničnice povjerena župniku iz Lukavca samo privremeno kada je župnik u Doboju ostao bez kapelana, da je željeznička veza sa Dobojem puno povoljnija nego sa Lukavcom itd. Ordinarijat je prihvatio ove argumente i donio odluku kojom se Gračanica „prijedjeljuje“ na administraciju župniku u Doboju sa 19. 3. 1931. godine.

Nakon odlaska Ajvazovca u mirovinu, na čelo dobojske župe imanovan je vlč. g. dr. Dragutin Kamber, dotadašnji glavni urednik lista „Narod“. Kamber je stupio na službu u Doboju 16. 9. 1933. godine.³⁸ Odmah po preuzimanju dužnosti, pokrenuo je inicijativu za promjenu „titula dobojske crkve sv. Kri-

36 Josip Senjak, *nav. djelo*, 132

37 Josip Senjak, *nav. djelo*, 163

38 Josip Senjak, *nav. djelo*, 187

stine u Presv. Srce Isusovo.³⁹ Ajvazović je i kao penzioner često dolazio da služi u crkvi u Gračanici, sve do 1940. Ali novi župnik nije posvećivao pažnju duhovnom životu katolika u Gračanici na način kako je to nekada činio Ajvazović. Zato je i uslijedilo nekoliko pritužbi, nakon kojih je Kamber pokušao stanje promijeniti.⁴⁰

Inače, međureligijski odnosi u Gračanici u periodu između dva svjetska rata, sa nekim sitnijim izuzecima bili su vrlo korektni, snošljivi i tolerantni. Dokaz za to je prisustvo vjerskim svečanostima (otvaranje džamija i drugih vjerskih objekata) visokih gostiju i predstavnika drugih religijskih zajednica, međusobno pomaganje, posjete vjerskih velikodostojnika koji su rado dolazili u Gračanicu.⁴¹

Po izbijanju Drugog svjetskog rata i njemačke invazije na Kraljevinu Jugoslaviju i prije konačnog sloma kraljevske vojske, 10. aprila 1941. godine, proglašena je Nezavisna Država Hrvatska u čijem se sastavu voljom fašističkih sila našla i Bosna i Hercegovina. Mjere i akcije ustaške vlasti, rasni zakoni i represija u kojoj su se prvi na udaru našli Jevreji, Srbi i Romi pomutili su ne samo međunarodne, već i vjerske odnose širom Bosne i Hercegovine, pa i u Gračanici. Iako ima dosta primjera građanskog otpora i neslaganju sa ustaškom politikom unutar sve tri vodeće vjerske zajednice, pa i katoličke, činjenica je da su se upravo iz tih (katoličkih) krugova srazmjerno najviše regrutovali članovi ustaškog pokreta, koji će u ime tog režima, tokom čitavog rata biti strah i trepet za sve one koji se sa njima nisu slagali, a neki će počinili i najteže ratne zločine. Takvih je, bez sumnje bilo i u Gračanici. Činjenica je da su

mnogi od njih bili pod uticajem dobojskog župnika Dragutina Kambara, kao jednog od najuglednijih ustaških pouzdanika, koji je u okviru svoje misije (1941. – 1942.) više puta dolazio i u Gračanicu da agituje za ustaše ne samo među katolicima, već i među muslimanima. Premda zbog bojkota i opstrukcije mnogih građana, nije bio zadovoljan rezultatima svojih posjeta Gračanici, poznato je da je, ipak, imao znatan broj sljedbenika obje vjeroispovijesti, a posebno među gračaničkim katolicima, od kojih su neki najugledniji članovi Katoličke opštine i povjerenstva „Napretka“ stali na čelo ili u prve redove ustaške organizacije u Gračanici (Franjo Taborski, braća Gadže, Dragutin Jelica i dr.). No, kao i ostale, i katolička zajednica bila je pogođena ratnim nedaćama. Neki su bili prinuđeni da se odsele iz Gračаницe sa svojim porodicama, drugi su nestali ili izginuli u ratu, treći su se suočavali sa bijedom i neimaštinom itd.⁴²

Oslobođenje od ustaške vlasti i njemačke fašističke okupacije, iako dočekano s nadom i vjerom u neke bolje dane za obične ljude, ubrzo je, uz neke početne pozitivne rezultate, pokazalo i svoje naličje. Osim obračuna sa ostacima ustaških i četničkih snaga (tzv. bandom), u prvim godinama slobode na udaru su se našli i takozvani klasni neprijatelji, bogataši i „kulaci“, a posebno vjerske zajednice i sveštenici svih konfesija, ponajprije iz katoličke. Oštre mjere represije komunističkog režima i progone u periodu od 1945., pa sve negdje do iza 1952. godine osjetili su mnogi fratri, hodže i popovi... Imovina vjerskih zajednica je oduzimana, vjerske ustanove, crkve i džamije, zatvarane su i propadale... Neke rušene.

Kao i mnoge džamije i Katolička crkva u Gračanici godinama je bila zapuštena i izlo-

39 Josip Senjak, *nav. djelo*, 108

40 Jedna takva pritužba datirana je 14. 4. 1935. (Josip Senjak, *nav. djelo*, 205)

41 Omer Hamzić, *Gračanica i okolina u periodu između dva svjetska rata*, „Avicena“ Sarajevo, „Monos“ Gračanica, 2015., 321

42 Opširnije: Esad Tihić, Omer Hamzić, *Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji*, Gračanica 1988. (i u više članaka Omera Hamzića i drugih autora, objavljenih na stranicama „Gračaničkog glasnika“)

žena propadanju. I sama pomisao na popravak i zaštitu te crkve mogla je biti okarakterisana od nadležnih kao pokušaj podilaženja ili rehabilitacije ustaštva.

Nekoliko desetljeća od svoje izgradnje, građevina katoličke crkve zahtijevala je temeljitu obnovu. Negdje, sedamdesetih godina društvena klima za to bila je znatno povoljnija. U tim poslovima angažiralo se nekoliko vjernika. Pomoć su pružile i komšije drugih vjeroispovijesti (tako se u župnim oglasima iz septembra 1969. ističe: "...pomažu lijepo muslimani i pravoslavci – pa red je da i mi pomognemo."). Po nekim navodima, Ivo Dalić iz Gračanice se obratio molbom direktno papi, koji je preko kardinala Franje Šepera poslao pomoć. Prema izvještaju tadašnjeg dobojskog župnika Ante Čehulića, 1972.–1973. godine obnovljena je fasada crkve, zamijenjeni su oluci, nanovo je urađen krov na tornju, te izgrađena nova, betonska podzida na prilazu crkvi, nakon čega se pristupilo obnovi krova.

Negdje poslije 1985. godine pristupilo se i obnovi unutrašnjosti, te je postavljen mermerni pod, dok je izvođenje molerskih radova i obnovu oltara omelo izbijanje agresije na Bosnu i Hercegovinu i rata 1992. – 1995.

Poslije završetka rata, 1998. godine, ponovno se pristupilo obnovi crkve, u organizaciji Hrvatskog katoličkog dobrotvornog društva iz Gračanice, na čelu sa Tomom Toomanom. Društvo je tokom rata steklo simpatije u gradu i široj okolini, jer je pružalo pomoć svim ugroženim bez obzira na vjeru i naciju. Pomoć i podršku sanaciji crkve pružio je i gvardijan samostana iz Tuzle fra Pe-

tar Matanović, kao i vrhbosanski nadbiskup kardinal Vinko Puljić. Obnova je koštala ukupno 40.000 KM, pri čemu su pojedinci sakupili i po 14.000 KM, dok su ostala sredstva osigurala firme, institucije i organizacije. Najveći pojedinačni donator je bila markiza Anna Cavalcabo iz Italije, dok je namještaj osiguran donacijom svećenika Huberta Konrada iz Njemačke. Istaknut je i doprinos većeg broja gračaničkih poduzetnika. Svečanosti u povodu završetka radova, 18. 7. 1998. godine, prisustvovao je i kardinal Puljić, a gosti su bili i markiza Cavalcabo, zatim generalni konzul Republike Hrvatske Davorin Zagorčak, kantonalni premijer Hazim Vinkalo, načelnik općine Muhamed Ibrahimović, predsjednik Medžlisa Islamske zajednice Gračanica Abdulaziz Ahmedbegović i glavni imam Fikret ef. Pašanović, uz brojne druge predstavnike iz političkog, privrednog i društvenog života grada.⁴³

Ovo je, inače, bila prva posjeta Vrhbosanskog nadbiskupa kardinala Vinka Puljića katoličkoj crkvi Velike Gospe u Gračanici. Nakon obilaska obnovljene crkve, kardinal Puljić se susreo s načelnikom Opštine Gračanica Muhamedom Ibrahimovićem, koji ga je informisao o političko-bezbjednosnoj situaciji i međunacionalnoj toleranciji u ovom gradu. "Drago mi je čuti ove lijepe informacije, da ovdje ljudi žive kao ljudi, svako u svome nacionalnom identitetu i vjerskom uvjerenju, da vole svoj grad i svoje građane i bilo bi mi zadovoljstvo da ovakvu klimu možemo stvoriti na svim prostorima u cijeloj BiH", rekao je u tom razgovoru kardinal Puljić, prepoznavši da u ovom gradu "Bosna stanuje od partivjeka"⁴⁴

43 Edin Šaković, *Katolička crkva u Gračanici – kratak historijat* (rukopis)

44 Omer Hamzić, *Listovi gračaničkog kalendara*, Gračanički glasnik, br. 6/III, str. 116

SUMMARY
CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY
OF THE CATHOLIC COMMUNITY IN
GRAČANICA (ON THE OCCASION
OF THE 400TH ANNIVERSARY
OF THE FIRST MENTION OF THE
CATHOLIC PARISH OF GRAČANICA
AND THE 100TH ANNIVERSARY OF
THE COMPLETION OF THE BRANCH
CHURCH OF THE ASSUMPTION OF
THE BLESSED VIRGIN MARY)

The catholic tradition in the area of Gračanica dates back to the period of the medieval Bosnian state, and the first mention of the catholic parish in Gračanica – as an organized religious congregation – dates back to 1623. However, this parish was already non-existent by the first half of the XVII century, most likely due to religious conversion or emigration. The

restoration of the catholic community in Gračanica came after the Austro-Hungarian occupation (1878), when a large number of families moved to Gračanica, mainly civil servants, state employees, entrepreneurs, qualified craftsmen, etc. In the beginning the Catholics of this town belonged to the Špionica parish, and from 1900 to the Dobož parish. After the First World War, Gračanica was merged with the parish of Lukavac, only to be returned to the Dobož parish in 1931 – to which it belongs to this day. The Catholics of Gračanica gathered in their own religious community. Gathered in this way, they started the construction of their own church, that is, a chapel, in 1906, which was only completed after the end of the First World War. The catholic church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Gračanica has been a valuable cultural and historical monument since these times, and a recognizable symbol of Gračanica that all residents of this city consider as part of their own heritage.

